

Eerder grenzen stellen en ouders betrekken

Er moet meer gedaan worden aan preventie en aanpak van grensoverschrijdend gedrag door jongeren, vindt Judith Tielen (VVD). Eind januari besprak de Tweede Kamer haar initiatiefnota over 'eerder grenzen stellen bij jongeren met risicogedrag en hun ouders er op aanspreken'. In de nota staan acht maatregelen. We bespreken er drie met vier orthopedagogen.

1. Verplicht ouderbetrokkenheid in alle zorg-, onderwijs- en straftrajecten

Bela Lubberhuizen studeerde orthopedagogiek en werkt als senior Jeugd & Onderwijs bij de gemeente Voorst. Ze is altijd actief op zoek naar aansluiting bij ouders. Wat vindt zij van de initiatiefnota en van verplichte ouderbetrokkenheid?

“Het zou normaal moeten zijn dat er ouderbetrokkenheid is. Natuurlijk zijn er ouders die daar moeite mee hebben en waar de opvoedveiligheid van kinderen in het geding is. Gelukkig is dat maar een kleine groep, vaak met zware problematiek. Daar helpt een verplichting vaak ook niet.”

Zij ziet veel meer in preventie. Vroegtijdig problemen signaleren en het gesprek met elkaar voeren. Die ouderbetrokkenheid is ook bij jongeren van belang. “In de pubertijd zetten jongeren zich af tegen hun ouders, maar de mening van ouders doet er wel degelijk toe. Dus wil je ouders er graag bij hebben. Hun invloed is misschien niet direct zichtbaar, maar er is altijd een stemmetje dat, op de achtergrond, bij jongeren wel degelijk meespeelt.”

Opvoedklimaat en corona

Nog voor de uitbraak van corona spraken Bela Lubberhuizen en haar collega's over opvoeden en waar je dan tegenaan loopt. Met professionals en vrijwilligers in zowel het preventieve veld als de zorg. “Gesprekken over zelf ouder zijn, de beleving en herkenning van situaties. Zo worden ze zich bewust van hun eigen ouderschap, de behoefte en vragen die je als ouder hebt,

de ondersteuning die je wilt. Daardoor groeien professionals, ze durven zich meer kwetsbaar op te stellen.”

Het theater was geboekt. Het draaiboek voor een theaterweek lag klaar, met gesprekken tussen ouders en hulpverleners over opvoedsituaties en aan welke ondersteuning en bejegening ouders behoefte hebben. Toen kwam corona.

“We konden het theater niet meer in en aanbieders waren druk met alle coronamaatregelen. Als er meer ruimte is, pakken we het weer op. Het opvoedklimaat voor kinderen is inmiddels anders. Fysieke afstand, veel onzekerheid. Op schoot nemen van kinderen door grootouders kan niet, knuffelen mag niet. Wat doet dat met een kind? En met vertrouwen in de omgeving? In jezelf? Daar willen we nu het gesprek over voeren.”

Begrip voor ouders

In de initiatiefnota is sprake van richtlijnen over overheidscommunicatie jegens minderjarigen. Dat klinkt Bela bureaucratisch in de oren. “Het gaat om het contact met ouders, begrip voor omstandigheden van ouders en daarbij aansluiten. Je ziet in de praktijk dat complexe situaties vallen of staan met het contact dat je als hulpverlener, CJG of aanbieder hebt met ouders. Maak er voor ouders geen black box van: zorg als gemeente of instantie dat je doet wat je zegt. Geef aan als hulpverlener wat je wel en wat je niet kunt betekenen en houd je daaraan.” Een groot verschil met de eerste lockdown is dat het water de ouders inmiddels meer aan de lippen staat, merkt ze. “Daarom kijken we nu ook vooruit: hoe we kwetsbare gezinnen gaan ondersteunen, ouders met financiële problemen en ouders die zich zorgen maken over leerachterstanden.”

Bela Lubberhuizen

Kadja Sanders

Marie-Louise van Maarseveen

2. Verruim mogelijkheden Halt bij 12-minners

Halt (Het Alternatief) richt zich vooral op jongeren tussen twaalf en achttien jaar, zonder strafblad en met licht strafbaar gedrag. Orthopedagoog *Kadja Sanders* werkt als beleidsadviseur bij Halt. *Marie-Louise van Maarseveen* heeft twaalf jaar gewerkt als officier van Justitie en is nu strategisch adviseur bij Halt.

Het brein van jonge kinderen is nog niet ver genoeg ontwikkeld voor inzet van de Halt-interventie zoals deze thans wordt ingezet voor oudere kinderen, vindt Kadja Sanders. “Jeugdstrafrecht, strafblad, dat is allemaal veel te abstract voor hen. Eigenlijk is de interventie vooral geschikt vanaf veertien jaar. En ook bij achttien jaar zijn de hersenen nog niet uitontwikkeld. Daarom loopt er nu in Rotterdam een pilot voor jongeren van achttien tot 23 jaar.”

Bij de interventie reflecteren de Halt-medewerkers met jongeren op hun gedrag, kijken ze naar gevolgen en waar het gedrag vandaan komt. Ze geven onderdelen van cognitieve gedragstherapie, oefenen sociale vaardigheden en betrekken altijd ouders. Kadja: “Er zijn ouders die het lastig vinden om met hun kind over het grensoverschrijdende gedrag te praten. Daarover gaan we dan in gesprek: wat is normaal experimenteelgedrag en hoe maak je afspraken? Bij grotere opvoedvragen verwijzen we door.”

Lik op stuk

Halt is bedoeld om jongeren buiten het strafrecht te houden. De interventie is ‘lik op stuk’ en heeft een korte doorlooptijd, want daar leren jongeren het meeste van. Gemiddeld drie gesprekken, het eerste gesprek kort volgend op het delict, binnen een traject van tachtig dagen.

“Jongeren moeten schade vergoeden en excuses maken. In deze tijd gaat dat via Teams, mail of brief. Je maakt goed wat je fout hebt gedaan en voorkomt recidive. Bij jongeren tot zestien jaar moet een ouder instemmen. We praten minimaal één keer met een ouder en bespreken hoe je met je kind op een andere manier het gesprek

voert als dat in de fout is gegaan. Bij gescheiden ouders worden beide ouders geïnformeerd en afspraken gemaakt dat de ene ouder de ander bijpraat.”

Twaalf-minners

In het verleden was de Halt-interventie ook gericht op 12-minners. Dat stopte in 2010 omdat het toen te weinig effectief leek. Minister Dekker heeft toegezegd te onderzoeken of elementen uit het huidige Halt-aanbod ook geschikt zijn voor 12-minners. Ook over jongere kinderen komen signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen van gemeenten, politie en scholen. Halt organiseert daarom ook voorlichtingsbijeenkomsten op basisscholen. Bijvoorbeeld over online veiligheid, groepsinvloed en sexting. Op veel middelbare scholen zijn naast voorlichtingsbijeenkomsten ook Halt-sprekuren, en onlangs is het eerste op een basisschool gestart. Marie-Louise van Maarseveen: “Bij jonge kinderen moet je echt kijken naar opvoedingsondersteuning. We willen graag meedenken met de minister en ook intern en met partners onderzoeken wat we kunnen bieden. Onze Halt-interventie van 2010 is totaal niet te vergelijken met hoe we het anno 2021 doen. Met signalering, oudergesprekken, reflectie, leeropdrachten en nu ook met de JIM - Jouw Ingebrachte Mentor. Onze 190 Halt-medewerkers, allemaal SKJ geregistreerd, zien zoveel jongeren op scholen en in onze interventies. Die ervaring kun je benutten!”

Doorontwikkeling Halt

Een goede signalering en daarmee een goede risico- en behoeftetaxatie bij de jongeren is cruciaal. Daar zet Halt continue op in. Kadja: “Weten wat bij een jongere speelt, waar risicofactoren liggen en waar we ons op moeten richten zodat we de juiste zwaarte in de interventie inzetten en hij niet meer de fout ingaat.” Marie-Louise: “Fouten maken mag, maar je moet het wel begrenzen. Als Halt doen we dat pedagogisch, omdat jongeren daar het meeste aan hebben.”

Voorkomen! Voorkomen!

De Pedagoog vroeg Martin Wörsdörfer, VVD-woordvoerder Jeugd, een korte reactie op de initiatiefnota. Volgens hem bezorgt grensoverschrijdend gedrag van jongeren anderen last, maar schaadt het ook vaak de jongeren zelf in hun ontwikkelkansen.

“Voorkomen is dus dubbel het devies. Vanzelfsprekend hebben ouders dan een belangrijke rol. Die moeten altijd betrokken worden, ook bij het maken van beleid. Het goeie is dat de initiatiefnota preventie en meer repressieve maatregelen breed met elkaar verbindt.” Voor Martin Wörsdörfer staan nog twee andere punten in de nota bovenaan. “De aanpak ongeoorloofd schoolverzuim en schoolverlaten, in combinatie met vroegsignalering op verstandelijke beperkingen en psychische problemen. Hoe eerder betrokken partijen herkennen wat er aan de hand is, hoe gericht zorg geboden kan worden – overigens wel met oog voor risico op stigmatisering.” Als tweede noemt hij onderzoek naar risicofactoren en perspectief van meisjes.

>

3. Signaleer eerder verstandelijke beperkingen

Orthopedagoog-generalist *Jessica Vervoort-Schel* werkte de afgelopen twintig jaar in de werkvelden onderwijs, jeugd en gehandicaptenzorg. Ze combineert dit nu met promotieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam naar ingrijpende jeugdervaringen.

Na het debat over de initiatiefnota is er een motie van GroenLinks voor een goede balans tussen preventie en repressie aangenomen. Jessica benadrukt de noodzaak van preventie. “Eerder en duidelijker grenzen stellen aan jeugdigen en ouders voelt ‘fair’ en werkt wanneer die ander zijn gedrag daarop kan aanpassen. Iemand die daar zelf niet of onvoldoende op kan sturen, komt op die manier niet tot ander gedrag, leren en ontwikkeling. Wanneer ernstige stress een rol speelt, kom je niet tot leren en verandering. Met repressief handelen wordt de verbinding verbroken, druk je motivatie de kop in en vererger je de stress. Frustratie neemt dan aan beide zijden alleen maar toe en er is geen duurzaam perspectief.”

Dit geldt zeker voor mensen met verstandelijke beperkingen of die op dat niveau functioneren. Dan is het moeilijker om je aan te passen aan de omstandigheden en je gedrag te sturen. Preventief handelen en passende ondersteuning zijn dan sleutelwoorden.

Jessica waarschuwt voor *labeling* en stigmatisering. “Soms functioneren jeugdigen op een lager cognitief en adaptief niveau, zonder dat ze er mee geboren zijn. Het kan ook komen door de omstandigheden waarin je leeft, een stressvolle situatie waarin je lang zit. Pas op voor een levenslang

stempel, maar stem wel goed af in communicatie en ondersteuningsbehoefte.”

Ontregeling

Het helpt dat er *tools* zijn om te ontdekken op welk niveau je beter met elkaar kunt afstemmen en hoe je de context van iemand verder in beeld brengt, zegt Jessica. “Om te kijken waar jouw krachten liggen, wie je steunbronnen zijn, wat je vaardigheden zijn en je stressoren. Gedrag en stress hangen met elkaar samen. Wanneer we ontregeld zijn, hebben we vaak de ander nodig om te herstellen. We bieden opvoedhulp aan gezinnen waar problemen zich opstapelen, maar die sluit niet aan bij hun problemen. Als jij als ouder overspoeld wordt door langdurige stress, moeten we dáár beginnen. Want dan pas kun je ook je kinderen helpen reguleren en afstemmen op hun behoeften, de basis van ontwikkeling.”

Dus neem de tijd om écht met jeugdigen en hun ouders in gesprek te gaan, te luisteren naar wat ze hebben meegemaakt, hoe ze nu in het leven staan en wat ze aankunnen qua stress. En sluit dan aan met traumabehandeling en regulatievaardigheden.

Orthopedagogen

Jessica denkt juist dat orthopedagogen-generalist goed naar gedrag in de context kunnen kijken en begrijpen dat ontregeling in interactie ontstaat. “We kunnen ons zelf daarom ook echt als instrument inzetten om anderen daarin te ondersteunen en begeleiden, intermediair of direct. Ga op onderzoek uit mét die ander. Hoe werken wij goed samen? Hoe begrijpen wij elkaar? Zonder iemand daarin te labelen en daarmee te stigmatiseren voor een leven lang.”

Jessica Vervoort-Schel

tekst: John Smeets

Meer lezen: Kabinetsreactie op de initiatiefnota van Judith Tielen over eerder en duidelijker grenzen stellen

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020D01597>